

research based analysis of **youth in action**

Mládež v akci v zrcadle výzkumu: Program, který funguje!

Mládež v akci (Mva) je program Evropské unie, který podporuje projekty mladých Evropanů realizované v jejich volném čase. Mva posiluje aktivní občanství mladých lidí a jejich zapojení do společnosti. Zároveň program prostřednictvím neformálního vzdělávání a práce s mládeží rozvíjí důležité kompetence mladých lidí a těch, kteří s mládeží pracují, takže jsou lépe připraveni obstát jak v osobním životě, tak na trhu práce. Mva také přispívá k inkluzi mládeže ohrožené sociálním vyloučením a podporuje neziskové organizace pracující s mládeží, čímž posiluje občanskou společnost. Tyto dopady již pátým rokem systematicky sleduje a analyzuje mezinárodní výzkumný projekt RAY (Research-based Analysis and Monitoring of Youth in Action).

Práce s mládeží a politika v oblasti mládeže v Evropě

V průběhu posledních let se práce s mládeží etablovala v mnoha evropských zemích včetně České Republiky jako uznávaný nástroj v kontextu politik týkajících se mládeže (angl. „youth policy“, dále překládáno jako „politika v oblasti mládeže“). Na evropské úrovni byl přínos práce s mládeží zdůrazněn ve stěžejních strategických dokumentech, jako je *Bílá kniha o mládeži: Nový podnět pro evropskou mládež*¹ (2000), *Strategie EU pro mládež: Investování do mládeže a posílení jejího postavení*² a v *Agendě 2020*.³ Hlavním úkolem práce s mládeží je poskytnout mladým lidem doplňkový prostor pro socializaci, ve kterém si mohou osvojit širokou škálu kompetencí spadajících do rámce osmi klíčových kompetencí pro celoživotní učení.⁴ Takto nabyté kompetence jsou považovány za pozitivní faktor podporující zaměstnatelnost mladých lidí nebo jejich připravenost pro studium na vysoké škole. Přínos práce s mládeží pro společnost tak mj. spočívá ve snižování nezaměstnanosti mladých a zvyšování úrovně dosaženého vzdělání.

Práce s mládeží má v Evropě tradici dlouhou více než století. V Evropské unii byly první programy vzdělávací mobility, které braly v úvahu mezinárodní práci s mládeží, spuštěny v 60. letech minulého století. Z těchto prvotních iniciativ vzešel program Mládež pro Evropu, jehož první generace byla zahájena v roce 1989. V současné době se tento program nazývá Mládež v akci a letošní rok je posledním rokem jeho programového období a zároveň rokem, ve kterém evropské programy pro mládež slaví své 25. výročí existence. Současný program si klade za cíl poskytovat mladým lidem příležitosti k rozvoji dovedností, které jim umožňují stát se plnohodnotnými občany, plně se zapojit do formálního vzdělávacího systému a také se uplatnit na trhu práce.

¹ http://ec.europa.eu/youth/documents/publications/whitepaper_en.pdf

² <http://www.msmt.cz/mladez/evropska-strategie-pro-mladez>

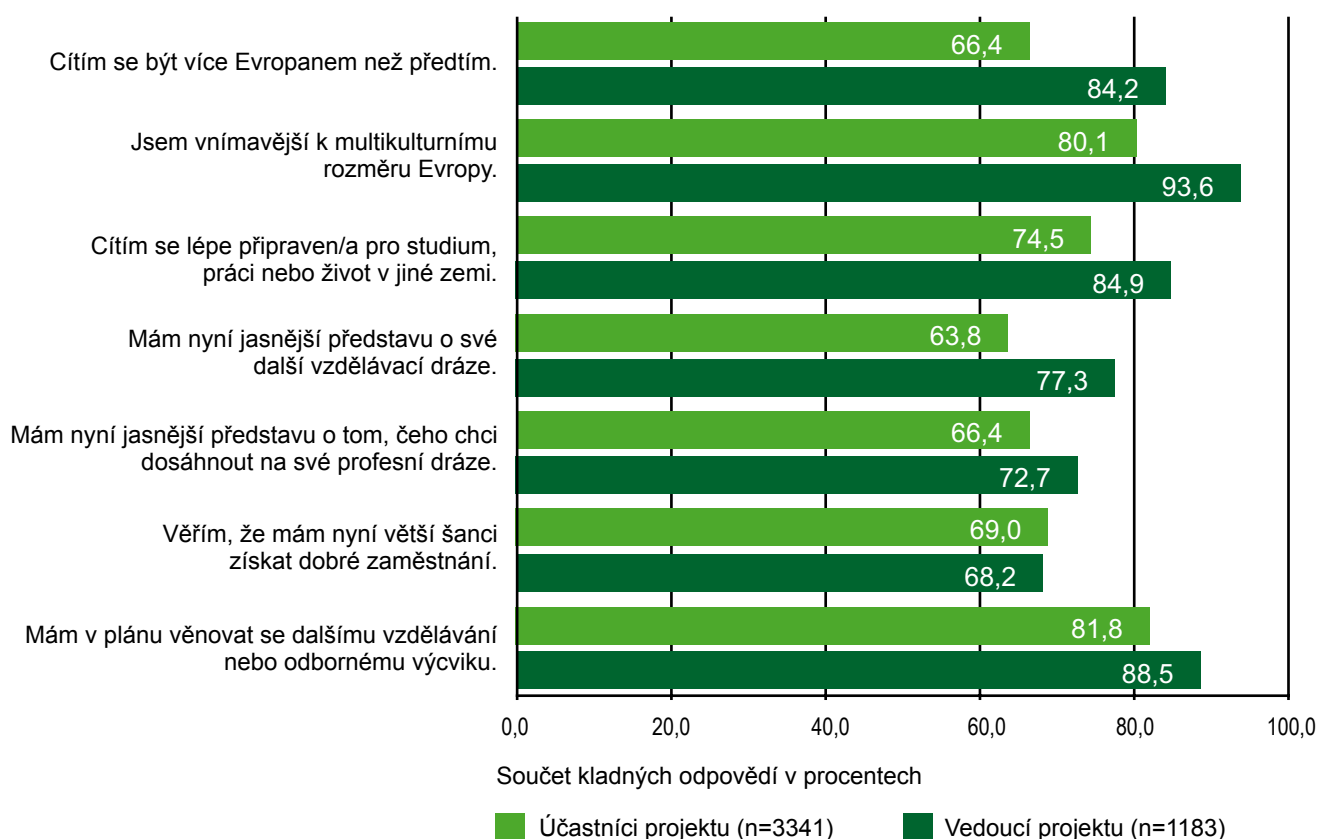
³ http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm

⁴ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_cs.pdf

Nový trend posledních let, který veřejnou správu stále více zavazuje k tvorbě politik založených na znalostech a výzkumných datech, představuje výzvu i pro program Mva. Přestože se jedná o jediný program zaměřený specificky na podporu práce s mládeží a neformálního vzdělávání, Mva dlouho postřádal solidní evaluaci dopadů na účastníky projektů, které jsou z něj financovány. To bylo také hlavním důvodem ke vzniku mezinárodního projektu RAY (**R**esearch-based **A**nalysis and **M**onitoring of **Y**outh in Action), který byl založen z iniciativy prvotní skupiny šesti národních agentur programu v roce 2008.

Výzkumem podložené a doložené zdokumentování efektů všech aktivit, které program zahrnuje, je zásadní zejména pro účely dalšího rozvoje programu Mva. Lepší porozumění tomu, jak účast v programu mění životy mladých lidí, je nezastupitelným zdrojem poučení pro budoucí zlepšování všech evropských programů cílících na mládež. Projekt RAY od samého počátku poskytuje tyto důležité poznatky a vhledy, které získává studiem účastníků a vedoucích projektů prostřednictvím pestré škály metod v mezinárodním prostředí. Projekt RAY realizuje mezinárodní síť RAY, která v současnosti zahrnuje 16 zemí.

Graf 1: Dopad projektů na jejich účastníky – srovnání perspektivy účastníků a vedoucích projektů

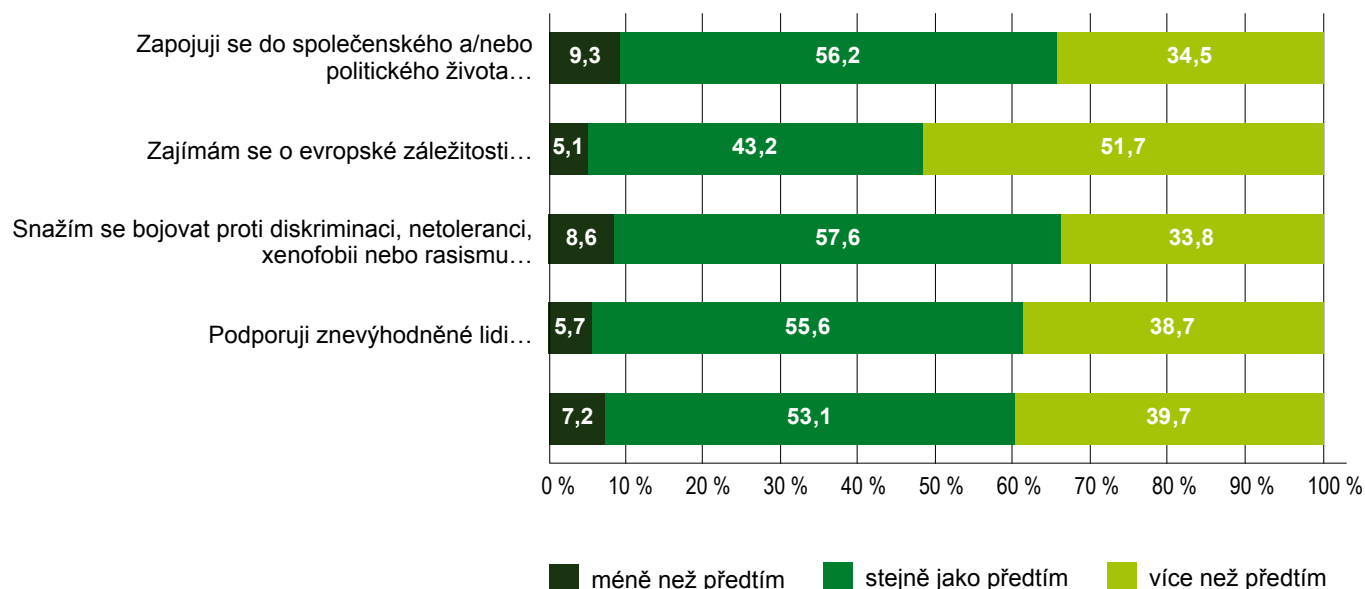

Výzkumné cíle a nástroje projektu RAY

Základním cílem projektu RAY je přispět k zajištění kvality a k dalšímu rozvoji programu Mva. Projekt však cílí i nad rámec programu: usiluje o vytvoření lepších předpokladů pro tvorbu politik v oblasti mládeže založených na vědeckých poznacích a výzkumných datech. V neposlední řadě se snaží být přínosem také pro porozumění procesům a výstupům neformálního vzdělávání mladých lidí.

Projekt RAY vyšel z konceptů a výzkumných nástrojů vyvinutých Institutem vzdělávacích věd Univerzity v Innsbrucku v Rakousku, který je výzkumným partnerem rakouské národní agentury programu Mva. Na tomto základě byly vytvořeny dva online dotazníky, jež v současnosti existují ve 14 jazykových verzích – jeden pro účastníky a druhý pro vedoucí/členy projektových týmů (dále v textu tzv. standardní dotazníky). Mezi říjnem 2009 a květnem 2013 obdrželo pozvánku k vyplnění těchto dotazníků více než 100 000 respondentů ze všech zemí EU i okolních států, kteří se zapojili do projektů programu Mva. Více než 30 000 dotázaných pak vyplnilo a odeslalo svoje odpovědi. Tyto tzv. standardní dotazníky jsou rozesílány pravidelně dvakrát ročně po celou dobu trvání programu Mva. V letech 2012 a 2013 doplnily tyto dva standardní nástroje zcela nové dotazníky zaměřené na prozkoumání specifických oblastí či témat. Nejdříve to byl dotazník zkoumající procesy neformálního vzdělávání a učení v projektech Mva a následně ještě druhý specifický dotazník, zacílený na rozvoj dovedností účastníků projektů. Výsledky získané z těchto kvantitativních nástrojů budou v roce 2013 ještě ověřeny a doplněny prostřednictvím kvalitativní studie realizované skupinou zemí v rámci sítě RAY.

Graf 2: Dopad projektu na účastníky podle jejich vlastního hodnocení v kontextu hlavních cílů a priorit programu Mva

Tento materiál je založený na výstupech z tzv. standardních dotazníků publikovaných v roce 2012.⁵ Dále čerpá z výsledků dvou výše zmíněných specifických studií zaměřených na neformální vzdělávání a učení⁶, a na rozvoj kompetencí projektových účastníků.⁷

Nejnovější výsledky výzkumu RAY

Studie o učení prostřednictvím účasti v projektech Mva

Cílem této studie bylo prozkoumat vzdělávací procesy aktérů zapojených do projektů Mva a hledat odpovědi na tyto základní otázky: *Jak a čemu se účastníci a vedoucí projektu Mva učí v průběhu svých projektů? Jaká vzdělávací prostředí, jaké přístupy, metodologie a metody přispívají k procesu učení v těchto projektech?*

Pro studii byl vyvinut online dotazník přeložený do všech jazyků používaných ve 13 zapojených státech: Rakousku, Belgii (vlámská komunita), Bulharsku, České republice, Estonsku, Finsku, Maďarsku, Lichtenštejnsku, Lucembursku, Polsku, Slovensku, Švédsku a Turecku.

Dotazník byl zaslán více než 9 500 účastníků a 1500 projektovým vedoucím. Návratnost činila cca 30 % od účastníků a cca 45 % od vedoucích. Po vyčištění dat bylo dále analyzováno 2038 dotazníků vyplněných účastníky a 503 dotazníků od vedoucích.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Mládež v akci – prostor pro experimentování

Většina účastníků uvádí, že jejich projekt zahrnoval úkoly, hry a metody, které pro ně byly zcela nové. Podobně také vedoucí projektů informují o tom, že v projektu využili určité metody a techniky úplně poprvé. V zrcadle těchto dat se projekty Mva jeví jako laboratoře pro zkoušení nových úkolů a vzdělávacích metod a pro objevování nových zážitků. Zároveň tyto projekty vytvořily úspěšný prostor pro učení: významná většina účastníků uvedla, že tyto novátorské postupy se věnovaly důležitým tématům a podnítily jejich zájem o ně, že jim pomohly naučit se něco snáze a že je zároveň považují za vhodné pro školní nebo univerzitní prostředí. Pouze velmi malá část účastníků se domnívá, že jim tyto metody nepomohly se naučit něčemu hodnotnému nebo je vnímali jako „trochu dětinské“.

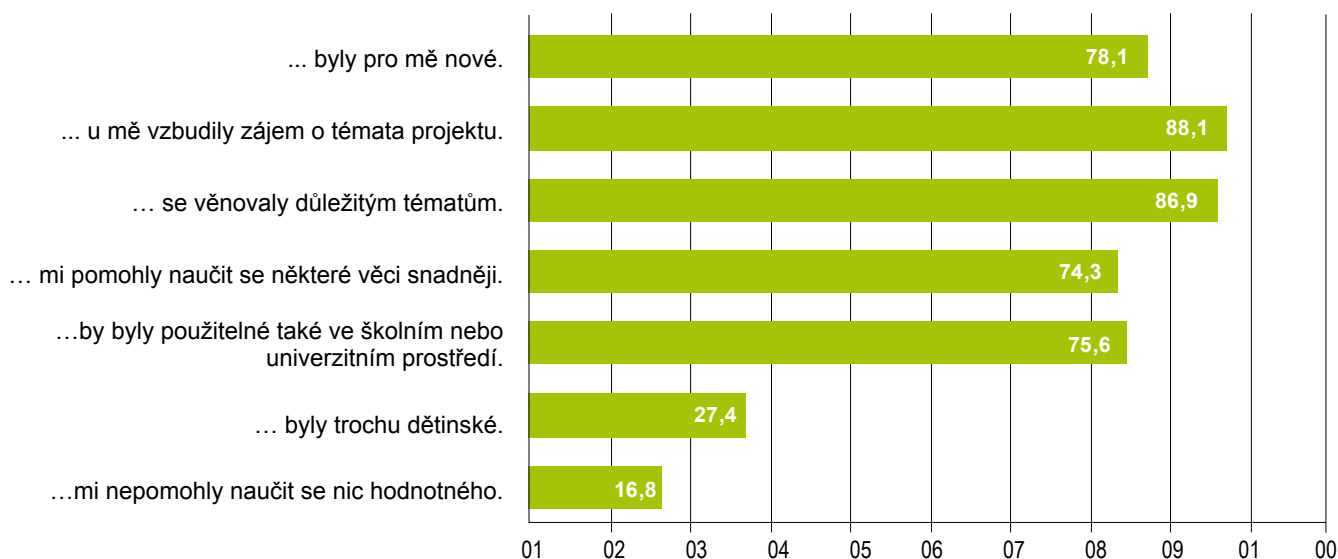
⁵ http://www.researchyouth.net/documents/ray_20102011_transnational_analysis_fullreport.pdf

⁶ http://www.researchyouth.net/documents/ray_specialsurvey_learning.pdf

⁷ http://www.researchyouth.net/documents/ray_specialsurvey_competences.pdf

Graf 3: Metody použité v projektu z perspektivy účastníků

„V projektu byla použita cvičení, hry a metody, které ...“ (N = 5.398, spíše ano + rozhodně ano)

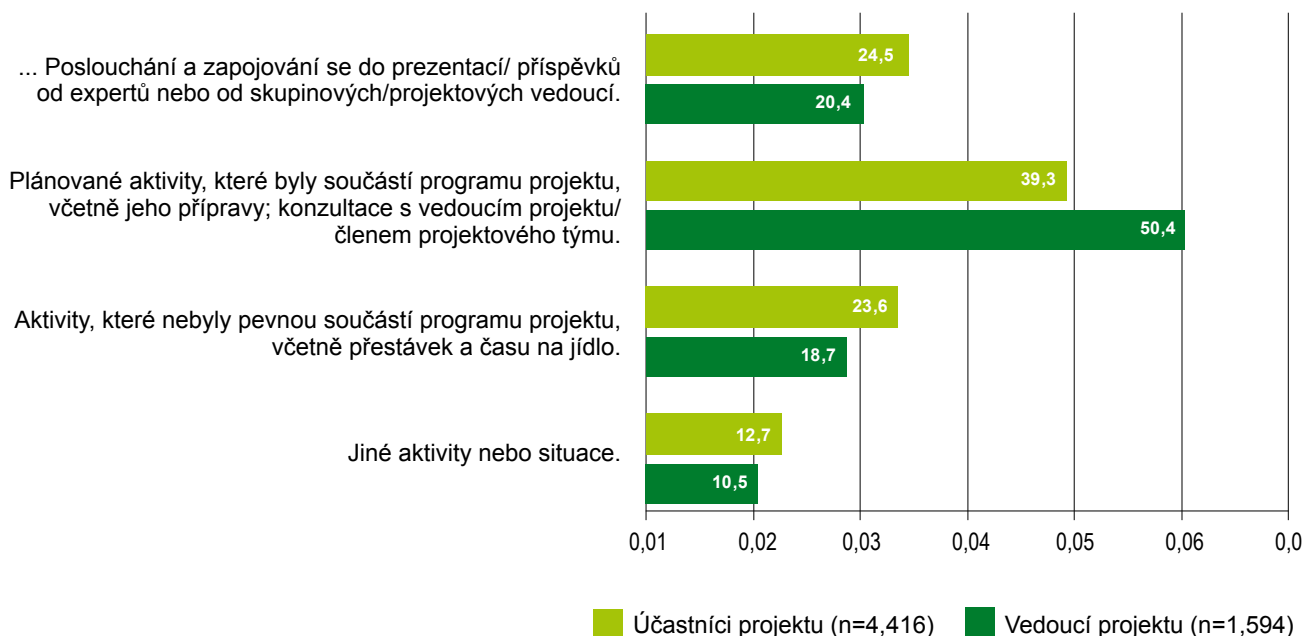

„Learning continuum“⁸ v projektech Mva

Účastníci a projektoví vedoucí shodně uvádějí, že 40 až 50 % projektového času bylo věnováno aktivitám vedeným v souladu s principy neformálního vzdělávání a učení; 20 až 25 % času pak zabraly aktivity, které by spíše odpovídaly formálním vzdělávacím metodám (např. „naslouchání prezentacím, vstupy expertů nebo vedoucích skupin); zhruba 20 % projektového času strávili účastníci mimo vlastní program projektu, kdy měli příležitost naučit se něco v typicky informálním kontextu. Tyto výsledky naznačují, že projekty Mva nabízejí široké spektrum příležitostí pro učení se, sahající od spíše formálních aktivit až po aktivity typicky informální. Tím je pokryto celé „learning continuum“, i když nejvíce času (zhruba polovina) je věnováno aktivitám neformálního vzdělávání/učení.

⁸ Termín „learning continuum“ charakterizuje učení jako nepřetržitý životní proces, který probíhá kontinuálně ve všech třech tradičně rozlišovaných kontextech: formálním, neformálním a informálním. Zde je použit v kontextu využívání různorodých metod učení v průběhu projektu Mva.

Graf 4: Podíl času, který byl v projektu věnován různým typům aktivit

Specifické vzdělávací situace, metody a aktivity v projektech Mva

Jak už naznačuje předcházející odstavec, projekty Mva charakterizuje široký záběr vzdělávacích situací, metod a aktivit, které jsou různě kombinovány v každém projektu. Největší podíl v tomto spektru mají diskuse, následované prezentacemi, vstupy jednotlivých účastníků a konečně příspěvky odborníků. Zdá se tedy, že v projektech se využívají převážně tradiční metody, ovšem s vysokou mírou vlastního zapojení účastníků. Pozoruhodné je vysoké procento projektů, které dávají prostor pro individuální nebo skupinovou reflexi. To nabádá k závěru, že většina projektových vedoucích uvědoměle pracuje s reflexí jako s nástrojem podporujícím vzdělávací proces. Vysoce zastoupeny jsou také outdoorové a sportovní aktivity, které jsou využívány jako metody neformálního vzdělávání. Také zážitkové metody jsou zastoupeny ve významné většině projektů (hraní rolí, simulace, exkurze, praktické vyzkoušení toho, co se účastníci naučili). Ve výčtu častěji zastoupených metod dále figuruje mentoring prostřednictvím projektových vedoucích, umělecké metody a využívání digitálních a online médií, což naznačuje, že „blended learning“ do jisté míry proniká i do sféry neformálního vzdělávání.

Jak probíhá učení v projektech Mva

Výsledky výzkumu ukazují, že účastníci projektů Mva si nejčastěji osvojují dovednosti související s celoživotním učením kombinací neformálních, informálních i formálních vzdělávacích metod a postupů. Nejvýznamnější roli hrají neformálně vzdělávací aktivity, které jsou součástí programu projektu. Hned za nimi se uplatňují informální zážitky a zkušenosti získané jak během programu projektu, tak mimo rámec vlastního programu ve volném čase, i když stále v kontextu projektu. Tyto výsledky potvrzují, že informální situace a kontext má pro učení a získávání kompetencí velmi důležitý význam. Zvláště občanské kompetence, jak vysvítá z výsledků výzkumu, jsou silně rozvíjeny v informálním vzdělávacím kontextu. Také reflexe a diskuse o tom, co se účastníci naučili, zapojení do organizace projektu, stejně jako praktické využití získaných dovedností a poznatků podle tvrzení účastníků významně přispívají k rozvoji vybraných dovedností pro celoživotní učení. I zde se tedy ukazuje, jak důležité jsou reflexe, participativní přístup a praktická aplikace pro proces učení.

Také projektoví vedoucí udávají, že během projektu řeší široké spektrum úkolů a situací, které rozvíjejí jejich dovednosti důležité pro celoživotní učení. Nejčastěji jsou v této souvislosti zmiňovány činnosti, které jsou přímo spojeny s přípravou projektového designu a vlastní provádění projektových aktivit: realizace aktivit s účastníky a pro ně a také během plnění organizačních a administrativních úkolů. Zvláštní význam pro rozvoj profesních dovedností v projektech Mva má z pohledu projektových vedoucích také spolupráce se zahraničními kolegy.

Studie o rozvoji dovedností prostřednictvím účasti v Mva

Tato studie se zaměřila na následující otázku: Přináší účast v krátkodobých mobilitách programu Mva statisticky významné zvýšení zkoumaných kompetencí, a to nezávisle na jiných faktorech?

Studie analyzovala následující okruhy kompetencí:

- komunikace v cizích jazycích,
- kompetence k učení,
- sociální a občanské kompetence,
- smysl pro iniciativu a podnikavost,
- kulturní uvědomění a vyjádření.

Studie byla postavena na kvaziexperimentálním designu, který využíval srovnání dosažených úrovní kompetencí účastníků projektů a kontrolní skupiny mladých lidí, kteří do žádného projektu Mva nebyli zapojeni (dále v textu „ne-účastníci“). Design studie dále vycházel z předpokladu, že na úroveň daných kompetencí může mít rovněž vliv dosažené vzdělání, délka a intenzita účasti v jiných neformálně vzdělávacích aktivitách mimo Mva, věk a další související faktory.

Studie byla realizována v 6 státech: Estonsku, Finsku, Švédsku, České republice, Bulharsku a Belgii (vlámská komunita). Data pro analýzu byla získána z online dotazníků, rozeslaných na podzim 2012. Po vyčištění dat bylo celkem 324 odpovědí zahrnuto do bivariační analýzy a 287 do regresní analýzy.

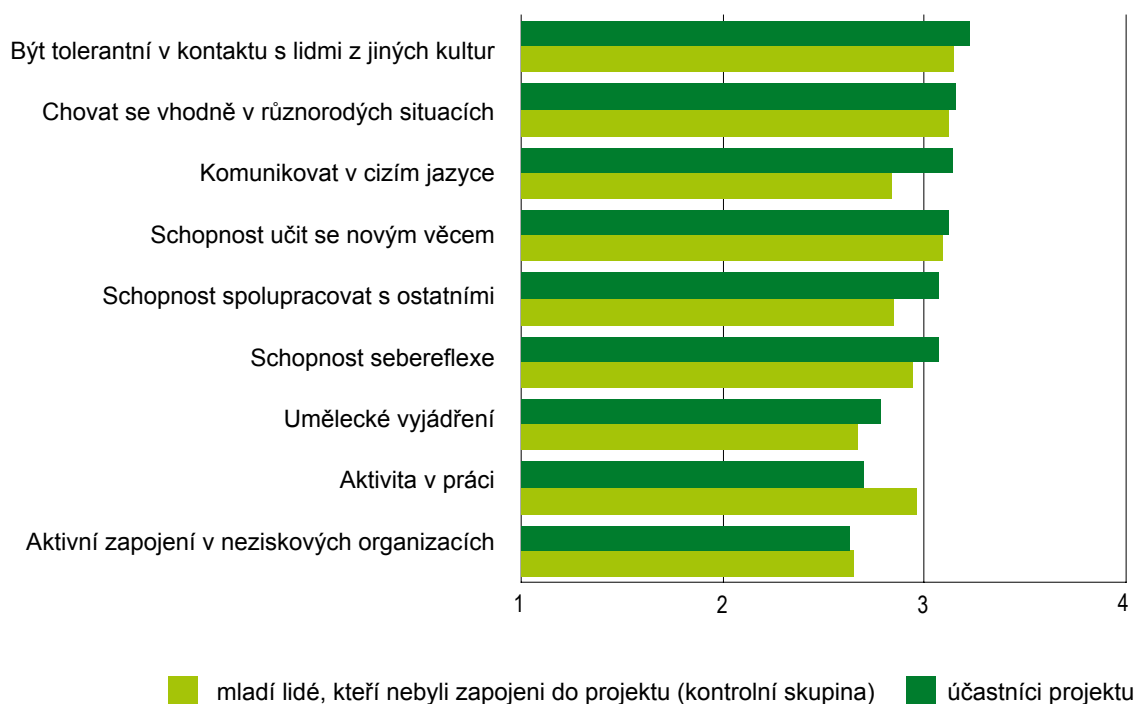
HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Obecně lze konstatovat, že účastníci projektů vykazovali tendenci posuzovat úroveň svých kompetencí výše než ne-účastníci. Rozdíl dosahoval až 10 %. Účastníci navíc hodnotili význam většiny kompetencí pro svůj rozvoj jako podstatnější a vyjadřovali větší odhodlání se v budoucnu v dané oblasti dále zlepšovat. Pouze kompetence „být aktivní v práci“ se vymykala z tohoto obecného vzorce: ne-účastníci u ní vykazovali vyšší skóre než účastníci projektů Mva, ale rozdíl mezi oběma skupinami byl velmi malý. Statisticky významné odchylky byly zaznamenány pouze ve dvou položkách, u nichž se účastníci hodnotili výše. Byly to:

- důležitost kompetence ke spolupráci s ostatními lidmi,
- úroveň ovládnutí cizího jazyka.

Méně významné, ale v našem kontextu relevantní rozdíly se objevily také v hodnocení schopnosti uměleckého vyjádření.

Graf. č 5 Sebehodnocení úrovně dovedností a osobních charakteristik ve srovnání s ostatními lidmi (1 = mnohem nižší než úroveň ostatních ... 4 = mnohem vyšší než úroveň ostatních)

Další analýza potvrdila, že tyto dva statisticky významné rozdíly se vyskytují nezávisle na dalších zkoumaných faktorech, jako je úroveň dosaženého vzdělání, velikost sídla, kde respondenti žijí, věk, míra zkušeností s volnočasovými aktivitami, a to ve všech zemích, které se do studie zapojily. Lze tedy shrnout, že účast v projektu Mva může mít pozitivní dopady na rozvoj kompetencí mladých lidí ve většině důležitých oblastí.

Některé výsledky nastolují otázky, které zůstávají nezodpovězeny, přičemž nalezení odpovědí by mohlo být zvláště důležité pro rozvoj programu Mva v budoucnu. Například: *Proč účast v projektech, které byly zvláště zaměřeny na toleranci a aktivní participaci, nevyšla v očích účastníků úroveň jejich kompetencí v těchto oblastech?*

Klíčová sdělení vyplývající z výzkumů RAY

Nejnovější výsledky výzkumů potvrzují, že program Mva vytváří vzdělávací situace, které korespondují s potřebami účastníků a zároveň jsou v souladu s potřebami vedoucích projektů, protože nabízí ty správné stimuly pro cílený rozvoj kompetencí. To znamená, že lidé působící v sektoru neformálního vzdělávání a práce s mládeží prostřednictvím programu aktivně získávají kompetence, které jsou důležité pro jejich profesní rozvoj, což má zpětně pozitivní dopad na rozvoj kompetencí účastníků projektů, kapacit organizací a na rozvoj sektoru mládeže jako celku. Lze tedy konstatovat, že program prostřednictvím aktivit, které podporuje, do značné míry naplňuje stanovené cíle a je tedy efektivním nástrojem politiky v oblasti mládeže.

Na základě výsledků ze studií o učení v projektech Mva a o rozvoji kompetencí lze dále konstatovat, že neformální vzdělávání nejen efektivně rozvíjí širokou škálu dovedností mladých, ale také je motivuje k přemýšlení o jejich vzdělávací a profesní dráze. Výzkumná zjištění dále potvrzují, že program Mva ve své současné podobě stimuluje neformální vzdělávání a informální učení mladých lidí a je efektivním nástrojem pro posílení klíčových kompetencí pro celoživotní učení ve všech osmi oblastech definovaných Evropským referenčním rámcem pro klíčové kompetence. Závěry studií dále naznačují, že Mva rovněž přispívá k dosažení cílů Strategie EU pro mládež 2010–2018, zvláště s ohledem na cíle vztahující se k neformálnímu vzdělávání, participaci a podnikavosti. Všechny zásadní prvky, které přispěly k úspěchu programu Mva – a zvláště jeho důraz na neformální učení a rozvoj práce s mládeží – by se měly stát nepostradatelnou součástí budoucí programů Evropské unie, jmenovitě programu Erasmus+.

Pro efektivní monitoring programu v následujícím období je rovněž zásadní, aby bylo zajištěno pokračování jeho průběžného výzkumného monitoringu a analýzy jeho výsledků. Závěry těchto výzkumů jsou důležité nejen pro sledování dopadu programu jako takového a zajištění jeho kvality, ale přispívají rovněž k tvorbě politik v oblasti mládeže založených na znalostech a na výzkumem podložených datech. V neposlední řadě napomáhají výsledky RAY obecně k lepšímu porozumění procesům a výsledkům neformálního vzdělávání mladých lidí.

Doporučení pro tvorbu politik v oblasti mládeže

V nadcházejícím období je zvláště třeba:

- Zvýšit povědomí o přínosech neformálního vzdělávání a informálního učení, zvláště o jeho pozitivním dopadu na rozvoj kompetencí a zaměstnatelnost mladých lidí. Tento požadavek je i jednou z prioritních oblastí *Strategie EU pro mládež: Investování do mládeže a posílení jejího postavení*.
- Zajistit pokračování podpory projektů, které posilují demokratické občanství a připravenost mladých lidí být aktivní ve prospěch společnosti.
- Zlepšit existující evropské mechanismy jako je např. „strukturovaný dialog“, aby byla dále posílena participace mládeže na místní, celostátní i evropské úrovni a zároveň zavést nové iniciativy s cílem zvýšit zapojení všech mladých lidí do veřejného a politického života, stejně jako do občanské společnosti.
- Plně rozvinout potenciál evropských programů zasáhnout mladé lidi s omezenými příležitostmi. Prohloubit a rozšířit inkluzivní přístup programu Mva v novém programu Erasmus+. Prozkoumat a nalézt nové způsoby zapojení znevýhodněné mládeže prostřednictvím specifických strategií.
- Dále rozvinout vzdělávací příležitosti pro pracovníky s mládeží a vedoucí mládeže prostřednictvím příslušných nástrojů obsažených v programu Erasmus+ s cílem zaručit vysokou kvalitu práce s mládeží na všech úrovních a umožnit mezinárodní výměnu zkušeností.
- Garantovat v programu Erasmus+ pokračování specifické podpory, kterou dosud poskytovala všem cílovým skupinám programu Mva síť národních agentur disponující expertizou a zkušenostmi v oblasti mládeže, práce s mládeží a neformálního vzdělávání.
- Zajistit pokračování průběžného výzkumného monitoringu a analýzy výsledků programu Mva i následnickém programu Erasmus+. Přispět tak ke zvyšování kvality při implementaci evropských vzdělávacích programů a poskytnout relevantní data pro tvorbu politiky v oblasti mládeže založené na faktech.

Identita projektu

Koordinující instituce	Institut für Erziehungswissenschaft der Universität Innsbruck, Rakousko
Vedení projektu	Prof. Dr. Lynne Chisholm
Mezinárodní konsorcium	Národní agentury programu Mládež v akci a jejich výzkumní partneři z Rakouska, Belgie (vlámská komunita), Bulharska, České republiky, Estonska, Finska, Francie, Německa, Maďarska, Lichtenštejnska, Lucemburska, Norska, Polska, Portugalska, Slovenska and Turecka
Kontakt	Dr. Helmut Fennes Institut für Erziehungswissenschaft der Universität Innsbruck Liebeneggstraße 8 A-6020 Innsbruck, Austria Tel. +43 512 507 4013 helmut.fennes@uibk.ac.at Trvání 2008 – dosud
Web:	www.researchyouth.net

Použité zdroje:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/key_en.htm
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/framework_en.htm
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf

European Parliament and Council. (2006b). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC).

Fennes, Helmut; Gadinger, Susanne; Hagleitner, Wolfgang: Research-based Analysis of Youth in Action. Results from the surveys with project participants and project leaders in November 2010 and May 2011. Transnational Analysis. Innsbruck, 2012

Fennes, Helmut; Gadinger, Susanne; Hagleitner, Wolfgang: Research-based Analysis of Youth in Action. Results from the surveys with project participants and project leaders in November 2010 and May 2011. Transnational Analysis – Executive Summary. Innsbruck, 2012

Fennes, Helmut, Gadinger, Susanne, Hagleitner, Wolfgang, Lunardon, Katharina: Learning in Youth in Action. Results from the surveys with project participants and project leaders in May 2012. Interim Transnational Analysis.

http://www.uibk.ac.at/bgl/projects_networks/projekte.html.en#p14

Taru, Marti: A study on the effects of participation in a Youth in Action project on the level of competences, Youth Research Ltd., Tallinn, 2013

Vydala Česká národní agentura Mládež, Dům zahraniční spolupráce

Editor českého vydání: Mgr. Josef Boček

Jazyková korektura: Mgr. Markéta Holanová

Layout: Anna Schoiswohl

Grafické úpravy a sazba: Markéta Müllerová